

ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตและการจัดการทรัพยากร:
ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมสุพรรณบุรี

สุวรรณณี พรพนารมย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2548

ISBN 974-04-5753-3

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตและการจัดการทรัพยากร: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมสุพรรณบุรี
(A LOCAL WISDOM AND RESOURCE MANAGEMENT: A STUDY OF SUPHANBURI
LITERATURE AND ITS IMPLICATION FOR LOCAL RESOURCE MANAGEMENT)

สุวรรณดี พรพนารมย์ 4337294 ENT/M

วท.ม. (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : สิทธิพงษ์ คิลกวนิช, Ph.D. (Human Geography), สุวิไล เปรมศรีรัตน์, Ph.D. (Linguistics), จุฬาร เอื้อรักสกุล, Ph.D.(Politics)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของภูมิปัญญาในเรื่องการดำรงชีวิตและการจัดการทรัพยากรของชาวจังหวัดสุพรรณบุรีที่สะท้อนจากวรรณกรรมจังหวัดสุพรรณบุรี และวิเคราะห์ความเหมาะสมของภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน โดยศึกษาวรรณกรรม 4 ประเภท ได้แก่ นิราศ สารคดี เรื่องสั้น และนวนิยาย ซึ่งจะทำการศึกษาย้อนไปตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325) จนถึง ทศวรรษ 2520

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยในตอนต้นทำการรวบรวมและศึกษาเอกสารข้อมูลที่มีผู้วิจัยหรือประมวลไว้ เกี่ยวกับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน อันประกอบด้วย สภาพเศรษฐกิจและการทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ชุมชนและรัฐ และสอง การจัดการทรัพยากรดินและน้ำ ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทั้งสองส่วนซึ่งจะส่งผลถึงสถานภาพของทรัพยากรและการดำรงชีวิตต่อไป โดยในขั้นตอนการศึกษานี้จะพิจารณาไปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิด การดำเนินชีวิต และการจัดการทรัพยากรในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายใน อันได้แก่ จำนวนประชากร ตัวทรัพยากรในท้องถิ่น ลักษณะภูมิศาสตร์และภูมิอากาศท้องถิ่น เศรษฐกิจในชุมชน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน และอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ การเมือง นโยบายจากภาครัฐในด้านเศรษฐกิจและสังคม ระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค หลังจากนั้นทำการศึกษาวรรณกรรมสุพรรณบุรีทั้ง 4 ประเภท รวมทั้งสิ้น 40 ชิ้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้อ่านมาเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งทำให้เห็นถึงช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงด้านการดำรงชีพและการจัดการทรัพยากรของ 3 ช่วง ได้แก่ รัตนโกสินทร์ยุคสร้างบ้านเมือง พ.ศ. 2325-2398 รัตนโกสินทร์ยุคเปิดเสรีทางการค้า พ.ศ. 2398-2475 รัตนโกสินทร์ยุคปรับตัวให้เท่าทันโลก พ.ศ. 2475 ถึง ทศวรรษ 2520 หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ถึงเหตุที่มาแห่งภูมิปัญญานั้น รวมถึงพัฒนาการ การปรับตัว การสูญหายและการเกิดใหม่ของภูมิปัญญา ตลอดจนค้นคว้าภูมิปัญญาที่มีโอกาสในการนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อเป็นประเด็นในการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยขอความรู้และคำอธิบายจากผู้รู้ในท้องถิ่น เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากร

ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมสามารถสะท้อนระบบความคิดและภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตและการจัดการทรัพยากรได้เป็นอย่างดี สอดแทรกสาระความรู้ในรูปแบบที่แตกต่างจากงานเขียนเชิงวิชาการทั่วไป กล่าวคือทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุก ไม่น่าเบื่อ มีอารมณ์ร่วม เห็นภาพ ง่ายต่อการเข้าใจ เพราะทำให้เกิดจินตนาการและอารมณ์สุนทรีย์ นอกจากนี้ศิลปะในการประพันธ์ของผู้แต่งดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวด้วยความสนใจ ซึ่งจุดเด่นเหล่านี้เองเป็นสิ่งที่งานเขียนเชิงวิชาการไม่มี และคนหนุ่มสาวสามารถเข้าถึงได้มากกว่า ผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ถึงสาระและความบันเทิงไปในคราเดียวกัน จากการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาบางอย่างสามารถนำมาใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย อาทิ การประหยัด การอยู่อย่างพอเพียง และการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม เป็นต้น แต่ภูมิปัญญาส่วนใหญ่หากจะนำกลับมาใช้ต้องผ่านกระบวนการปรับทัศนคติในการคิดและการดำรงชีวิตก่อน

คำสำคัญ: วรรณกรรมสุพรรณบุรี/ ภูมิปัญญา/ การดำรงชีวิต/ การจัดการทรัพยากร

183 หน้า ISBN 974-04-5753-3

A LOCAL WISDOM AND RESOURCE MANAGEMENT: A STUDY OF SUPHANBURI LITERATURE AND ITS IMPLICATION FOR LOCAL RESOURCE MANAGEMENT

SUWANNEE PORNPANAROM 4337294 ENTM/M

M.Sc. (TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT)

THESIS ADVISORS : SITTIPONG DILOKWANICH, Ph.D. (HUMAN GEOGRAPHY), SUWILAI PREMSRIRAT, Ph.D. (LINGUISTICS), JULAPORN EUARUKSKUL, Ph.D. (POLITICS)

ABSTRACT

This research aimed to study the development of local wisdom in relation to ways of life and resource management from the reflection of local literatures. In addition, the appropriate usage of local wisdom in natural resources and environmental management for present application was analyzed. The study is based on four types of Suphanburi literary works, which are Nirat (a traditional Thai poetry style), documentary works, short stories and novels.

This study mainly focuses on reviewing documentary works and related papers. The time period covers the early Rattanakosin period to the decade of 2520 B.E. The contents show two major aspects. Firstly, the life pattern of Suphanburi inhabitants comprises economic system and livelihood, traditions, rites and beliefs, relationships within family, community and the State. Secondly, resource management comprises soil and water management. The analysis concerns the interrelation between these two aspects that will influence the future resource status and ways of life by considering both internal and external factors. The internal factors are numbers of population, local resources, topography and climate, community's economic affairs, relationships with family and community, while, the external factors are politics, government's social and economic policies, economic system, and infrastructure. 40 literary works from four categories of Suphanburi literature were gathered and overlaid with secondary data. As a result, 3 major intervals were designated Founding Rattanakosin (B.E. 2325-2398), Free Trade Rattanakosin (B.E. 2398-2475) and Transforming Rattanakosin (B.E. 2475-2520). In analyzing the literature, I considered the derivation, development, missing parts, adjustment of wisdom. And then, I selected the wisdom which could potentially be used by local professionals and experts. Finally, I assessed those wisdoms for potential application in the present.

Truly, literary works can effectively reflect the thinking system, local wisdom in ways of life, and resource management. They can also educate readers in different styles of knowledge compared to regular academic writing because they can be more fun, more emotional, more imaginative, easier to understand, more interesting, and more attractive to readers. People can get knowledge and entertainment at the same time. From the study, some local wisdom applicable at all times is saving, self-sufficiency and landuse appropriateness. But while I found that the literature reflected local wisdom, this wisdom was not always highly regarded in other places. Local wisdom needs to be adapted and used in new ways.

KEY WORDS: LOCAL WISDOM/ WAYS OF LIFE/ RESOURCE MANAGEMENT/ SUPHANBURI LITERATURE

183 pp. ISBN 974-04-5753-3